

Als de regen niet valt

Van Maggie O'Farrell verscheen eveneens bij Artemis & co

Voorbij de liefde
Het verdwenen leven van Esmé Lennox
De hand die de mijne vasthielt

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de boeken van uitgeverij Artemis & co? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijartemis.nl

Maggie O'Farrell

Als de regen niet valt

Vertaald door Ernst de Boer
en Ankie Klootwijk

Artemis & co

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs van
het Nederlands Letterenfonds

ISBN 978 90 472 0341 4

© 2013 Maggie O'Farrell

© 2013 Nederlandse vertaling Artemis & co,
Amsterdam en Ernst de Boer en Ankie Klootwijk

Oorspronkelijke titel *Instructions for a Heatwave*

Oorspronkelijke uitgever A.M. Heath & Co, Ltd

Omslagontwerp Janine Jansen

Omslagillustratie © Emilie LeFellie (kinderen strand)/

© John MacLean/Millennium Images/HH (raam)

Foto auteur © Ben Gold

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor S, I en J,
en B natuurlijk

DONDERDAG

15 juli 1976

- 4) i) ... dat het gebruik van water alleen is toegestaan:
- (a) om te drinken, en of,
 - (b) kleding of het lichaam te wassen, en of,
 - (c) openbare en private toiletten door te spoelen.

Verordening waterschaarste 1976

Een verordening om de waterschaarste en droogte in het Verenigd Koninkrijk te bestrijden

Highbury, Londen

De hitte, de hitte. Hij wekt Gretta net na zonsopgang, drijft haar het bed uit, de trap af. Hij heeft zijn intrek in het huis genomen als een gast die te lang gebleven is: hij hangt in de gangen, cirkelt rond de gordijnen, ligt onderuitgezakt op banken en stoelen. De lucht in de keuken is als een tastbare materie die de ruimte opvult en Gretta omlaag, de vloer in duwt, en tegen de zijkant van de tafel drukt.

Alleen zij zou op het idee komen om met dit weer brood te bakken.

Zie hoe ze nu de oven deur openrukt en haar gezicht vertrekt vanwege de verzensend hete luchtstroom als ze het bakblik eruit haalt. Ze is in haar nachtpou, met de krulspelden nog in het haar. Ze doet twee stappen naar achteren en stort het dampende brood op het aanrecht, en zoals altijd doet het gewicht ervan, de opengepakte vochtige warmte ervan, haar aan een pasgeboren baby denken.

Al zolang ze getrouwd is bakt ze drie keer per week een soda-brood. Ze is niet van plan die gewoonte te laten doorkruisen door een kleinigheid als een hittegolf. In Londen kun je natuurlijk geen karnemelk krijgen; ze moet zich behelpen met een mengsel

van yoghurt en melk. Ze heeft een keer na de mis van een vrouw gehoord dat dat werkt, en tot op zekere hoogte is dat ook zo, maar het is niet echt hetzelfde.

Als ze achter haar een tikkend geluid op het linoleum hoort, zegt ze: ‘Ben jij dat? Het brood is klaar.’

‘Het wordt een...’ zegt hij, maar zwijgt dan.

Gretta wacht even voordat ze zich omdraait. Robert staat tussen het aanrecht en de tafel, zijn grote handen met de palm naar boven, alsof hij een dienblad draagt. Hij staart ergens naar. Naar het dof geworden chroom van de kraan misschien, of naar de ribbels van de afdruiplaat of die roestige emailen pan. Alles om hen heen is zo vertrouwd, het valt soms onmogelijk te zeggen waar je oog zich op heeft gericht, net zoals je de afzonderlijke noten van een bekend muziekstuk niet meer kunt onderscheiden.

‘Het wordt een wat?’ vraagt ze. Hij geeft geen antwoord. Ze loopt naar hem toe en legt een hand op zijn schouder. ‘Is alles goed met je?’ De laatste tijd merkt ze dat ze aan zijn leeftijd wordt herinnerd: zijn plots gebogen rug, de licht verwarde uitdrukking op zijn gezicht.

‘Wat?’ Hij draait zijn hoofd om en kijkt haar aan, alsof hij van haar aanraking is geschrokken. ‘Ja,’ knikt hij, ‘natuurlijk. Ik wilde alleen maar zeggen dat het vandaag weer een warme dag wordt.’

Precies zoals ze wist dat hij zou doen schuifelt hij zijwaarts naar de thermometer die door een met spuug bevochtigde zuignap aan de buitenkant van het raam is bevestigd.

Het is de derde maand van de droogte. Het is nu al tien dagen lang meer dan tweeëndertig graden. Het heeft niet geregend – al dagenlang niet, wekenlang niet, maandenlang niet. Er drijven geen wolken – langzaam en statig als schepen – voorbij boven de daken van deze huizen.

Met een metalige klik, als van een hamer op een spijker, landt er een zwarte vlek op het raam, alsof die daar door een magneti-

sche kracht naartoe wordt getrokken. Robert, die nog op de thermometer tuurt, deinst achteruit. Het insect heeft een gegroefde onderkant en zes gespreide poten. Er verschijnt er nog een, aan de andere zijde van het raam, en dan nog een en nog een.

‘Daar heb je die krenge weer,’ mompelt hij.

Gretta komt dichterbij om te kijken, en ze zet haastig haar bril op. Samen staren ze gebiologeerd naar de beestjes.

De afgelopen week zijn er zwermen lieveheersbeestjes over de stad getrokken. Ze verzamelen zich in bomen, op autoruiten. Ze blijven steken in het haar van kinderen die uit school komen, ze raken verzeild in de mond van degenen die gek genoeg zijn om in deze hitte te fietsen, hun pootjes plakken aan de met zonnebrandcrème ingesmeerde ledematen van mensen die in hun achtertuin liggen te zonnen.

De insecten maken zich los van het raam, hun pootjes laten op hetzelfde moment los, alsof ze door een geheim signaal zijn gewaarschuwd, en ze verdwijnen in de azuurblauwe hemel.

Gretta en Robert komen tegelijk overeind, opgelucht.

‘Die zijn weg,’ zegt hij.

Ze ziet hem op de klok aan de muur kijken – kwart voor zeven. Meer dan dertig jaar lang ging hij precies op dit tijdstip de deur uit. Dan nam hij zijn jas van de kapstok bij de deur, pakte zijn tas, groette het schreeuwende en krijsende gezin in de keuken en sloeg de deur achter zich dicht. Hij vertrok altijd stipt om zes uur vijfenveertig, wat er ook gebeurde; of Michael Francis nu weigerde uit bed te komen, of Aoife een scène trapte om god mag weten wat, of dat Monica het bakken van de bacon probeerde over te nemen. Dat was allemaal niet zijn afdeling. Nooit geweest. Kwart voor zeven ging hij de deur uit. Weg.

Hij lijkt een stuip trekking in zijn ledematen te voelen, heeft ze gemerkt, een soort overblijfsel van de drang om te vertrekken, om aan de slag te gaan, om de buitenwereld in te gaan. Ze weet dat hij nu elk moment naar de krantenkiosk kan gaan.

Met één hand op haar slechte heup duwt ze met haar voet de stoel onder de tafel vandaan, en Robert zegt: 'Ik ga de krant even halen.'

'Doe dat,' zegt ze zonder op te kijken. 'Tot straks.'

Gretta gaat aan tafel zitten. Robert heeft alles neergezet wat ze nodig heeft: een bord, een mes, een kom met een lepel, een klont boter en een pot jam. Aan dat soort kleine aardige gebaren zien mensen dat ze geliefd zijn. En dat is, overdenkt ze, de suikerpot opzijschuivend, op hun leeftijd verrassend zeldzaam. Veel van haar vriendinnen voelen zich door hun echtgenoten genegeerd, zijn onzichtbaar voor hen of hebben het idee dat ze uit elkaar zijn gegroeid, als meubilair waarop je bent uitgekeken. Maar zij niet. Robert wil altijd precies weten waar ze is, hij maakt zich ongerust als ze het huis uit gaat zonder het hem te zeggen, hij wordt nerveus als ze wegglipt zonder dat hij het ziet en belt dan de kinderen om hun te vragen waar ze uithangt. Toen ze pas getrouwd waren werd ze er gek van – toen verlangde ze naar wat onzichtbaarheid, wat vrijheid –, maar nu is ze eraan gewend.

Gretta snijdt een kapje van het brood af en besmeert het dik met boter. Ze voelt zich vreselijk slap worden als ze niet regelmatig eet. Jaren geleden heeft ze eens tegen een dokter gezegd dat ze dacht dat ze hypoglykemie had toen ze daar in een zondagskrant over had gelezen. Dat zou dan verklaren waarom ze zo vaak de behoefte voelde om te eten. Maar de dokter had niet eens opgekeken van zijn receptenblok. 'Die meevaller hebben we niet, vrees ik, mevrouw Riordan,' had hij gezegd, de brutale je-weet-wel, en hij had haar een dieetvoorschrift gegeven.

De kinderen zijn allemaal dol op dit brood. Ze maakt er eentje extra als ze bij een van hen langsgaat en neemt het mee, in een theedoek gewikkeld. Ze heeft altijd haar best gedaan om Ierland voort te laten leven in haar in Londen geboren en getogen kinderen. De meisjes hebben allebei op Iers volksdansen gezeten. Ze moesten met de bus helemaal naar Camden Town. Gretta nam

altijd een cakevorm met krentencake of gemberkoek mee om de andere moeders te trakteren – net als zij geëmigreerd uit Cork, Dublin of Donegal – en dan keken ze naar hun dochters die open neersprongen en met hun voeten op de grond tikten op de maat van de viool. Monica, had de lerares na drie lessen gezegd, had talent, en had het in zich een kampioen te worden. Ze had het altijd bij het juiste eind, zei de lerares. Maar Monica wilde geen kampioen worden of aan wedstrijden meedoen. Ik vind het vreselijk, fluisterde ze altijd; ik vind het vreselijk dat iedereen naar je kijkt, en dat de juryleden dingen opschrijven. Ze was altijd zo angstig geweest, zo voorzichtig, zo beschroomd om zich te laten zien. Was dat Gretta's fout, of werden kinderen zo geboren? Moeilijk te zeggen. Hoe dan ook, ze had moeten toestaan dat Monica het dansen opgaf, wat echt doodzonde was.

Gretta had erop gestaan dat alle kinderen regelmatig naar de mis gingen en communie deden (maar moest je zien wat dat had uitgehaald). 's Zomers waren ze altijd naar Ierland gegaan; eerst logeerden ze bij haar moeder en daarna in het huisje op Omev Island, ook toen ze wat ouder werden en geen zin meer hadden in de reis. Toen Aoife nog klein was, vond ze het altijd heel spannend om te moeten wachten tot het pad naar het eiland door het tij was drooggefallen en het gladde, glasachtige zand tevoorschijn kwam en ze eroverheen konden lopen. 'Het is maar af en toe een eiland,' had Aoife een keer gezegd toen ze een jaar of zes was. 'Zo is het toch, mama?' En Gretta had haar omhelsd en had tegen haar gezegd hoe slim ze was. Ze was een vreemd kind geweest, dat altijd dat soort dingen zei.

Die zomers waren volmaakt, denkt ze nu terwijl ze een hap van haar tweede sneetje brood neemt. Monica en Michael Francis altijd maar aan het ronddwalen, en toen Aoife meekwam, een baby in een wiegje die haar in de keuken gezelschap hield tot ze naar buiten liep om de anderen te roepen voor het avondeten.

Nee, meer had ze niet kunnen doen. En toch had Michael

Francis zijn kinderen namen gegeven die Engelser dan Engels waren. Niet eens een Ierse tweede naam? had ze gevraagd. Ze moest er niet aan denken dat ze als ongelovigen zouden opgroeien. Toen ze tegen haar schoondochter had gezegd dat ze een leuke Ierse dansschool in Camden wist, niet ver van hen vandaan, had die gelachen. Recht in haar gezicht. En ze had gezegd – hoe zei ze dat ook alweer? – is dat niet die dans waarbij je armen niet mag bewegen?

Wat Aoife betrof, hoe minder er over haar werd gezegd, hoe beter natuurlijk. Die was naar Amerika gegaan. Ze belde nooit. Schreef nooit. Ze zou wel met iemand samenwonen, vermoedt Gretta. Dat heeft niemand haar verteld; noem het maar moederinstinct. Laat haar maar met rust, zegt Michael Francis altijd als Gretta hem vragen begint te stellen over Aoife. Want ze weet dat als *íemand* iets weet, het Michael Francis is. Die twee waren altijd al twee handen op *één* buik, ondanks het leeftijdsverschil.

De laatste keer dat ze iets van Aoife hadden gehoord was toen ze met kerst een ansichtkaart had gestuurd. Een ansichtkaart! Een foto van het Empire State Building. Godallemachtig, had ze geroepen toen Robert hem aan haar gaf, kan ze het niet eens meer opbrengen om een *ké*rstkaart te sturen? Alsof ik haar nooit een goede opvoeding heb gegeven, tierde ze verder. Ze had bijna drie weken zitten naaien aan een communiekleed voor dat kind, en ze had eruitgezien als een engel. Dat zei iedereen. Wie had toen kunnen denken, toen ze daar in haar witte jurk en witte kantten enkelsokjes op de trappen van de kerk stond met haar sluijer wapperend in de wind, dat ze later zo ondankbaar, zo zelfzuchtig zou worden en dat ze haar moeder een foto van een gebouw zou sturen ter gelegenheid van de geboortedag van het kindeke Jezus?

Gretta snuift en steekt haar mes in de rode opening van de jampot. Het is onverdraaglijk om aan Aoife te denken. ‘Het zwarte schaap’ had Gretta’s eigen zus haar destijds genoemd, waarop

Gretta uit haar vel was gesprongen en haar had gezegd dat ze verdomme d'r kop moest houden, maar achteraf moest ze toegeven dat Bridie gelijk had gehad.

Ze slaat een kruisje, mompelt snel een novene voor haar jongste kind onder het immer waakzame oog van de Heilige Maagd, die neerkijkt vanaf de keukenmuur. Ze snijdt nog een stuk brood af en ziet de damp in de lucht verdwijnen. Ze wil nu niet aan Aoife denken. Er zijn genoeg goede dingen om haar aandacht op te richten. Misschien belt Monica vanavond – Gretta heeft haar gezegd dat ze vanaf zes uur bij de telefoon zit. Michael Francis heeft haar zo goed als beloofd dat hij dit weekend met de kinderen komt. Ze wil niet aan Aoife denken, ze wil niet kijken naar die foto van haar in haar communiekleed op de schoorsteenmantel – nee, dat doet ze niet.

Nadat ze het brood voor Robert op het rooster heeft teruggelegd, neemt Gretta een lepel jam, gewoon om de moed niet te verliezen, en dan nog een. Ze kijkt omhoog naar de klok. Kwart over. Robert had al terug moeten zijn. Misschien is hij iemand tegen het lijf gelopen en aan de praat geraakt. Ze wil hem vragen of hij haar vanmiddag met de auto naar de markt wil brengen, nadat de mensenmenigte op weg naar het voetbalstadion is opgelost. Ze heeft een paar dingen nodig, wat bloem, en een paar eieren zouden ook wel van pas komen. Waar zouden ze heen kunnen gaan om de hitte te ontvluchten? Misschien kunnen ze een kop thee gaan drinken in die zaak met die lekkere scones. Ze zouden arm in arm over straat kunnen wandelen, een luchtje scheppen. Een paar mensen spreken. Het was belangrijk om hem bezig te houden; sinds hij met pensioen is, kan hij tobberig en verveeld raken als hij te lang thuiszit. Ze vindt het leuk om dergelijke uitjes voor hem te organiseren.

Gretta loopt vanuit de woonkamer de gang in, doet de voordeur open en loopt het pad af, waarbij ze Roberts roestige barrel van een fiets ontwijkt. Ze kijkt naar links, ze kijkt naar rechts. Ze

ziet de kat van de buren haar rug krommen en met parmantige pasjes langs de muur naar de sering trippelen, waar ze vervolgens haar klauwen aan begint te scherpen. De straat is verlaten. Niemand te zien. Verderop in de straat ziet ze een rode auto manoeuvreren. Boven haar weeklaagt en jammert een ekster die zijwaarts door de lucht zeilt, met één vleugel naar beneden gericht. In de verte zwoegt een bus tegen de heuvel op, een kind rijdt op een step over de stoep, ergens zet iemand een radio aan. Gretta zet haar handen in haar zij. Ze roept haar man één, twee keer. Via de tuinmuur kaatst het geluid naar haar terug.

Stoke Newington, Londen

Michael is van station Finsbury Park komen lopen. Een idiote beslissing in deze hitte, zelfs op dit uur van de dag. Maar toen hij uit de metro kwam zat het verkeer volkomen vast, de bussen waren gestrand, de wielen onbeweeglijk in het zachter wordende asfalt, dus was hij verder te voet gegaan, tussen de huizen door die via hun bakstenen letterlijk warmte leken af te geven en zo de straten tot smoorhete goten maakten waar hij doorheen moest ploeteren.

Hij staat hijgend en zwetend stil in de schaduw van de bomen aan de rand van Clissold Park. Terwijl hij zijn stropdas afdoet en zijn overhemd uit zijn broek trekt, overziet hij de shade die door deze eeuwigdurende hittegolfs veroorzaakt: het park is niet langer de golvende groene long waar hij altijd zo van heeft gehouden. Hij komt hier al van kinds af aan: zijn moeder pakte dan een picknick in – hardgekookte eieren, blauwig onder hun gebarsten schalen, water dat naar Tupperware smaakte en voor ieder een plakje cake; ze kregen allemaal een tas te dragen, zelfs Aoife. ‘En pas op als je je drukt,’ zei zijn moeder dan met luide stem als ze stonden te wachten tot de deuren opengingen, zodat de andere passagiers omkeken. Hij herinnert zich dat hij Aoife in haar

gestreepte vouwwagentje over het pad langs het hek voortduwde om haar in slaap te krijgen; hij herinnert zich dat zijn moeder Monica probeerde te overreden het pierenbadje in te gaan. Hij herinnert zich het park als een plek met verschillende schakeringen van groen: de diep smaragden gazons, het glinsterende kopergroen van het pierenbadje, het citroengeel van het licht door de bomen. Maar nu is het gras verschroeid tot een okerkleur, de kale aarde schemert erdoorheen en de bomen offeren slappe bladeren aan de roerloze lucht, als in verwijt.

Hij ademt diep in door zijn neus en realiseert zich dat de droge lucht branderig aanvoelt. Hij kijkt op zijn horloge. Iets over vijven. Hij moet naar huis.

Het is de laatste schooldag, het begin van de lange zomervakantie. Hij heeft het eind van het schooljaar weer weten te halen. Geen nakijkwerk meer, geen lessen, zes weken lang niet meer vroeg opstaan en de deur uit. Zijn opluchting is zo overweldigend dat die zich fysiek manifesteert als een gewichtloos, bijna duizelig gevoel achter in zijn hoofd; hij heeft het gevoel dat hij misschien zal struikelen als hij te snel gaat lopen, zo licht, zo vrij voelt hij zich.

Hij neemt de meest directe route, recht over het verdorde gras, over de schaduwloze open vlakke, waar het licht egaal en genadeloos is, langs het gesloten café waar hij als kind zo graag een keer wilde eten, maar wat nooit is gebeurd. Beroving op klaarlichte dag noemde zijn moeder het, terwijl ze de sandwiches uit hun vetvrije lijkwaden pakte.

Het zweet breekt hem uit bij de haargrens, langs zijn ruggengraat; zijn voeten bewegen spastisch over de grond en hij vraagt zich af, niet voor het eerst, hoe anderen hem zien. Als een vader die van zijn werk naar huis gaat, waar zijn gezin en het avondeten op hem wachten. Als een bezwete, oververhitte man, gehaast, met te veel boeken en te veel papieren in zijn tas. Als iemand wiens jeugd voorbij is, wiens haar bij de kruin al een beetje dun-

ner begint te worden, met schoenen die verzoold moeten worden en sokken die gestopt moeten worden. Als een man die gekweld wordt door deze hittegolf, want hoe kunnen ze nu verwachten dat je bij deze temperaturen in een overhemd en stropdas naar je werk gaat, in een lange broek, godbetert, en hoe moet je je concentreren als de vrouwelijke inwoners van de stad in de kortst denkbare shorts over straat lopen en op kantoor zitten, hun bruine, blote benen defensief over elkaar geslagen, in strakke topjes die hun schouders bloot laten, hun borsten slechts door flinterdunne stof gescheiden van de ondraaglijke hitte? Als een man die zich naar huis haast, naar een vrouw die hem niet meer in de ogen kijkt, zijn aanraking niet meer zoekt, een vrouw wier kille onverschilligheid zo'n sluimerende, onderhuidse paniek oproept dat hij niet in zijn eigen bed kan slapen en zich niet op zijn gemak voelt in zijn eigen huis?

De rand van het park is nu in zicht. Hij is er bijna. Nog één grasveld in de volle zon, dan een straat, dan de hoek om, dan is hij in zijn straat. Hij ziet de daken van zijn burens en als hij zich uitrekt en op zijn tenen gaat staan, het leien dak van zijn eigen huis, de schoorsteen en het dakraam waaronder zijn vrouw zit, dat weet hij zeker.

Hij veegt een druppel vocht van zijn bovenlip en neemt zijn aketas in de andere hand. Aan het eind van zijn straat staat een rij voor de brandweerkraan. Enkele burens, een vrouw van verderop in de straat en een paar anderen die hij niet kent, staan her en der op de stoep en op straat met lege emmers aan hun voeten. Sommigen kletsen wat met elkaar, een paar wuiven of knikken naar hem als hij voorbijloopt. De gedachte komt bij hem op dat hij moet aanbieden de vrouw te helpen; hij moet blijven staan, de emmer voor haar vullen en die naar haar huis dragen. Dat zou hij horen te doen. Ze is even oud als zijn moeder, misschien nog ouder. Hij moet blijven staan en zijn hulp aanbieden. Hoe moet ze het anders voor elkaar krijgen? Maar zijn voeten aarzelen niet.

Hij moet naar huis, hij duldt geen verder uitstel.

Hij ontgrendelt het tuinhokje, zwaait het open en heeft het gevoel dat het weken geleden is dat hij zijn huis heeft gezien; hij voelt blijdschap door zich heen golven bij de gedachte dat hij hier zes weken niet weg hoeft. Hij houdt van deze plek: zijn huis. Hij houdt van het zwart-wit betegelde pad, van de oranje geschilderde voordeur met de klopper in de vorm van een leeuwenkop en de blauwe ruitjes erin. Als hij kon, zou hij zich naar de hemel uitstrekken tot hij lang genoeg was om de rood-grijze bakstenen te omhelzen. Dat hij het met zijn eigen geld heeft gekocht – of deels met zijn eigen geld, en met een hoge hypotheek – doet hem voortdurend versteld staan. Dat, en het feit dat de drie mensen die hem het dierbaarst op de wereld zijn, zich op dit moment hier bevinden.

Hij doet de deur van het slot, stapt op de mat, gooit zijn tas op de vloer en roept: ‘Hallo! Ik ben thuis!’

Eén moment lang is hij precies degene die hij is voorbestemd te zijn: een man die thuiskomt van zijn werk, op de drempel van zijn huis, op het punt zijn gezin te begroeten. Er is geen onderscheid, geen kloof tussen de manier waarop de buitenwereld hem ziet en de persoon die hij zelf weet dat hij is.

‘Hallo?’ roept hij nog eens.

Het huis geeft geen antwoord. Hij doet de deur achter zich dicht en baant zich een weg door de verzameling bouwsteentjes, poppenkleertjes en plastic theekopjes op de vloer in de gang.

In de woonkamer ziet hij zijn zoon op de bank liggen, met één voet op het tijdschriftenrek. Hij heeft alleen een onderbroek aan en zijn ogen zijn gefixeerd op het televisiescherm, waar een grijnzend vierkant blauw wezen rondwandelt in een geel landschap.

‘Hallo, Hughie,’ zegt hij. ‘Hoe was je laatste schooldag?’

‘Goed,’ zegt Hughie zonder zijn duim uit zijn mond te halen. Met zijn andere hand krult hij een haarlok om zijn vinger. Mi-